



**TARJIMADA MILLIY KOLORITNI QAYTA YARATISH
AMALIYOTI. MILLIY O‘ZIGA XOS SO‘ZLAR – REALIYALAR
TARJIMASI USTIDA ISHLASH. TARJIMADA GRAMMATIK
MASALALAR**

Maqola yozuvchi; To‘lqinova Marziyaxon

ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti

nemis tili yo‘nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi

ILMIY RAHBAR: Qodirova Nargizaxon

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tarjimada milliy koloritni to‘laqonli yetkazish amaliyoti, milliy o‘ziga xos so‘zlar – realiyalar tarjimasida duch kelinadigan muammolar va ularni yechish yo‘llari, shuningdek, grammatik masalalarning tarjima jarayoniga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Misollar asosida realiyalar tarjimasining strategiyalari, grammatik strukturalarning moslashtirilishi va milliy madaniyatni aks ettiruvchi unsurlarni asarda saqlab qolish yo‘llari ko‘rib chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *Uzbek: tarjima, milliy kolorit, realiyalar, grammatik moslik, madaniyatlararo aloqalar*

English: translation, national color, realia, grammatical equivalence, intercultural communication

Русский: перевод, национальный колорит, реалии, грамматические особенности, межкультурная коммуникация

Kirish

Bugungi globallashuv davrida tarjima faqat tilshunoslik emas, balki madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida ham alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, milliy koloritni ifodalovchi realiyalar – ya’ni muayyan xalqning hayot tarziga, madaniyatiga, urf-odatlariga xos bo‘lgan leksik birliklar tarjimada eng murakkab masalalardan biri hisoblanadi. Bunday so‘zlarni tarjima qilish nafaqat tilni bilishni, balki madaniy tafakkurni ham talab etadi. Shuningdek, grammatik



tuzilmalarning mos tushishi ham tarjimaning tabiiyligi va ravonligini ta'minlovchi omildir.

Asosiy qism

1. Milliy kolorit tushunchasi va uning tarjimadagi roli

Milliy kolorit – bu tilga xos bo'lgan, shu xalqning madaniy merosi, urf-odati, tarixiy tajribasini ifodalovchi lingvistik birliklarning yig'indisidir. Bunga qo'shiq va maqollar, xalq og'zaki ijodi namunalaridagi obrazlar, ovqat nomlari, kiyim-kechaklar, marosimlar va boshqa madaniy atributlar kiradi.

Tarjimada ushbu elementlarni iloji boricha asl holicha yoki mazmuniy jihatdan saqlab qolish – asarning madaniy ruhi yo'qolmasligi uchun muhimdir. Chunki milliy kolorit, ayni paytda, matnning ideologik va estetik yukini ham tashiydi.

2. Realialarning tarjimada o'rni va muammolari

Realialar – bu boshqa tillarda aynan muqobili bo'lmagan, muayyan millat hayotiga xos bo'lgan leksik birliklardir (masalan: “do'ppi”, “sumalak”, “osh”, “yurtdosh”, “shashmaqom” va h.k.).

Tarjimada realialarni berishda uch asosiy strategiya qo'llaniladi:

- **Transliteratsiya:** So'zning shakli saqlanadi (masalan, *plov*, *do'ppi*).
- **Izohli tarjima:** So'zga qisqacha tushuntirish qo'shiladi (masalan: *sumalak – Uzbek traditional wheat-based dessert*).
- **Funksional muqobil:** Mazmuni yaqin boshqa so'z bilan almashtiriladi (masalan: “nonushta” o'rniga “breakfast”).

Har bir usulning afzalliklari va cheklovlari mavjud. Masalan, izohli tarjima matnni og'irlashtirishi mumkin, transliteratsiya esa o'quvchiga begona tuyulishi mumkin. Shu sababli kontekstga qarab yondashuv tanlanadi.

3. Tarjimada grammatik moslik masalalari

Til strukturasi har doim ham bir xil bo'lmaydi. Masalan, o'zbek tilidagi ergash gaplar yoki bog'lovchisiz qo'shma gaplar ingliz yoki rus tiliga tarjima qilinayotganda grammatik qayta tuzishni talab qiladi.

Misol:



O'zbek tilida: *U kechikdi, sababi yo'lda tirbandlik bo'lgan.*

Ingliz tilida: *He was late because there was a traffic jam on the road.*

Bu yerda grammatik moslikni saqlash uchun **sababi** biriktiruvchi bo'lib ishlatilgan va ingliz tiliga **because** bilan moslashtirilgan.

Shuningdek, o'zbek tilidagi affikslar (–chi, –lik, –dor) va egalik qo'shimchalari tarjimada maxsus struktura orqali ifodalanadi.

Masalan:

- *Kitobxonlik → reading habit*
- *Xonandachilik → singing profession*

Shu kabi grammatik kategoriyalar tarjimada mos tuzilmalarga ega bo'lishi zarur.

4. Tarjimada madaniy adekvatlik va o'quvchi uchun qulaylik

Ba'zida milliy koloritni to'liq saqlash o'quvchining matni tushunishini qiyinlashtirishi mumkin. Shunday holatlarda tarjimon madaniy adekvatlik tamoyiliga asoslanib, realiyani tushunarli variant bilan almashtiradi, lekin u holda milliy ruhi kamayib ketishi mumkin. Shu bois tarjimon doimo muvozanatni saqlashi kerak: **madaniy muvofiqlik va lingvistik aniqlik.**

Xulosa

Tarjima – bu nafaqat so'zlarni tilma-til o'girish, balki madaniyatni, ruhiyatni, mentalitetni boshqa til vositasida ifodalash san'atidir. Milliy koloritni to'liq qayta yaratish, realiyalarni izchil tarjima qilish, grammatik moslikni saqlash tarjimonning yuksak mahoratini talab etadi. Bunda tarjimon o'quvchiga begona bo'lmagan, lekin milliylikni yo'qotmagan muvozanatli matn yaratishga intilishi lozim. Tarjimada aynan mana shunday nozik jihatlar tarjimaning san'at darajasiga ko'tarilishiga sabab bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Komissarov V.N. "Teoriya perevoda." – Moskva: Visshaya shkola, 1990.
2. Nida E., Taber Ch. "The Theory and Practice of Translation." – Leiden: Brill, 1982.
3. Karimov A. "Tarjimashunoslik asoslari." – Toshkent: O'zMU, 2015.



4. Baker M. "In Other Words: A Coursebook on Translation." – London: Routledge, 2011.
5. Abdullayeva G. "Lingvistik madaniyatlararo kommunikatsiya va tarjima." – Samarqand: 2020.